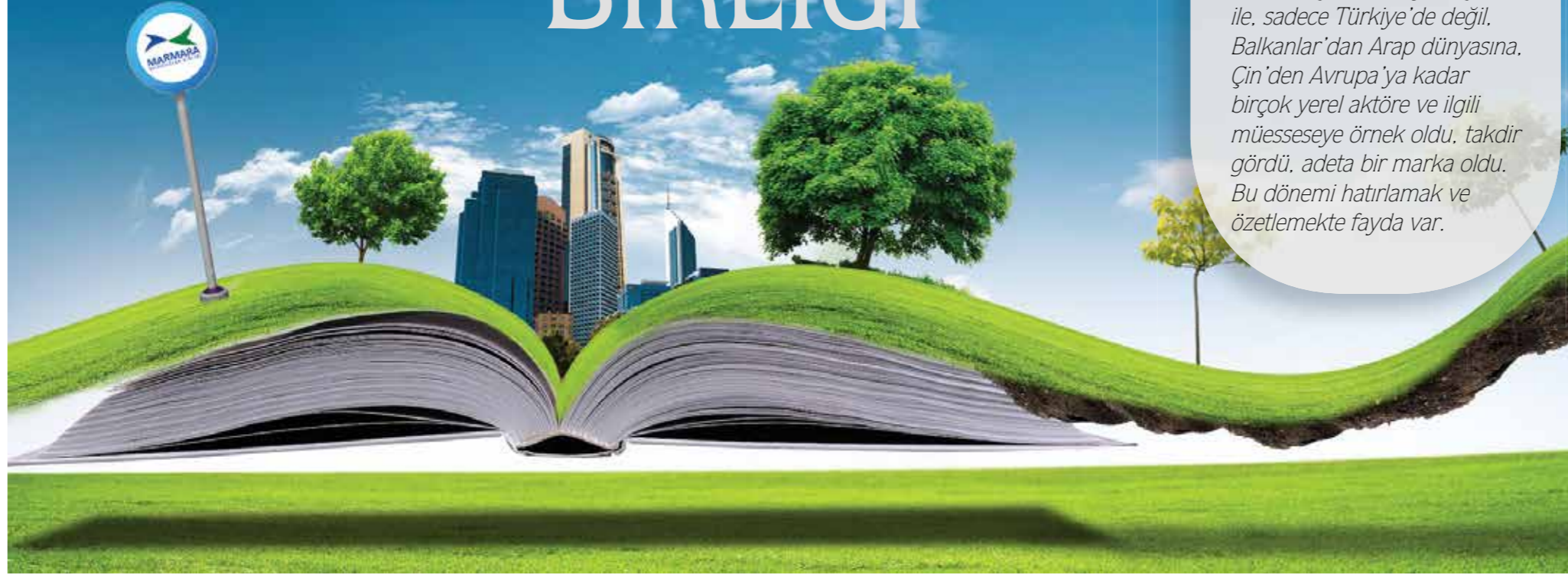

YEREL DIŞ POLİTİKANIN MEDRESESİ:

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ

Marmara Belediyeler Birliği, 1975 yılındaki kuruluşundan, hatta onun öncesindeki kuruluş sürecinden bu yana hep güçlü bir uluslararası kimliğe ve boyuta sahip olmuştur. 1972 tarihli Birleşmiş Milletler'in Stockholm Çevre Konferansı'ndan ilham alıp yola çıkan vizyoner ekip, Türkiye'nin kendi alanında öncü bir birlik kurmuştu. Zaten, resmi sıfatı ile Türkiye'de ilk belediyeler birliği olma

şerefine nail olan bu oluşum, kıtaların buluştuğu bir şehirde dünyaları yerelde buluşturacak bir uzak görüşlülük ile, daha ilk günlerinden beri uluslararası faaliyetlere önem vermişti. 1982 yılında Arap Şehirleri Teşkilatı (ATO) ile imzalanan işbirliği protokolü, 1985 yılında İstanbul'da ATO ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ile işbirliğinde düzenlenen "İslam Mimarî Mirasını Koruma Konferansı", 1985 yılında Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği IULA ve İBB ile ortaklaşa kurduğu IULA'nın Ortadoğu Teşkilatı IULA-EMME, bu durumun birer göstergeleridir.

Marmara Belediyeler Birliği, yerel dış politika alanında 2007-2013 yılları arasında hem yürüttüğü çalışmalar ile adeta çığır açan, hem de ilgili kavramlaştırma çabası ile teoriyi geliştiren, aynı zamanda da birçok ilke imza atan öncü bir yerel aktör oldu. Yani sahadan sahifeye taşıyıp oradan yine sahaya inen, fiili ince tahlil edip tefekkür eden, fikrin kuvvesini de tekrar fiile dönüştüren bir yaklaşım ile, sadece Türkiye'de değil, Balkanlar'dan Arap dünyasına, Çin'den Avrupa'ya kadar birçok yerel aktöre ve ilgili müesseseye örnek oldu, takdir gördü, adeta bir marka oldu. Bu dönemi hatırlamak ve özetlemekte fayda var.

mak, yeni oluşan konjonktürden istifade etmek ve dünyadaki gelişmeler ışığında çağa ayak uydurmak için adeta kollarını sıvamıştı. Müesseselerin dönüşümünün ancak kaliteli beşeri kaynak ile mümkün olduğunu bilen yönetici ve lider, müstesna bir ekip kurmak ve onun önünü açmak için gerekli tüm çabaları sarf eder, esnek ve yenilikçi çözümleri üretir, gerektiğinde de, tabir caizse, ekibine siper olur.

Bu çerçevede, Birliğin uluslararası alandaki yeni ve iddialı dönemi, 2007 yılının yazında bir "AB ve Uluslararası İlişkiler Ofisi" adlı bir kişilik birimin kurulması ve sonbahardan itibaren yoğun çalışmaların yürütülmesi ile başlamış oldu. Birimin önünde duran birçok zorluk vardı: Birliğin yeni uluslararası stratejisinin oluşturulması ile içte ve dıştaki fırsatların ve zorlukların değerlendirilmesi ihtiyacı, özellikle kurum açısından gelecek vadeden alanların tespit ihtiyacı, kamu mevzuatının katılımı ve uluslararası düzeyde etkin olacak şekilde faaliyet yürütmeye elverişli olmaması problemi, kalifiye personel ihtiyacı, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerinin teorisini ve kavram çerçevesini net ve gerçekçi bir şekilde anlatacak kaynakların yok denecek kadar kıtlığı, bu alanda gerek yerel yönetimler arasında gerekse yerel ile ulusal yönetimler arasında koordinasyonu sağlayacak mekanizmaların yokluğu, Birlik bünyesinde siyasî yönetim ile teşkilat arasında uluslararası meseleler alanında dirsek teması ve müşterek vizyonu tesis etme ihtiyacı vs.

Tüm bu zorluklar birer birer aşıldı, aşılacağı noktalarda farklı ve esnek çözümler üretildi. Özellikle hızlı bir şekilde uluslararası ilişkiler ekibi büyüdü ve sayısı dörde çıktı (ancak daha sonraki dönemde üçe ve hatta ikiye indi), birim sırasıyla AB ve Uluslararası İlişkiler Merkezi ve Uluslararası İşbirliği Merkezi adını aldı, birim yöneticisi "direktör" sıfatı ile tepe yönetiminde yer aldı. Özellikle Birliğin siyasî yönetim organları (Başkan, Encümen, Meclis ve bünyesindeki ihtisas komisyon) nezdinde uluslararası çalışmalar fevkalade takdir edildi ve destek gördü. Birlik, aktif dış politikası ve girişken ekibi ile birçok ilke imza atarken çok geniş çevrelerde, yurt içinde ve dışındaki paydaşlarda kabul gördü, beğeni topladı, hatta birçok yerde örnek gösterildi. Bu bağlamda, 2007-2013 döneminde yapılan çalışmaları özetlemek, hususi olarak da Türkiye'nin yerel dış politikası açısından elde edilen kazanımları açıklamak yararlı olur.

TEORİK ÇERÇEVE VE KAVRAMLAŞTIRMA ÇABALARI

MBB ekibinin ihtisas alanına belki de en mühim hizmetlerinden biri, yerel yönetimlerin uluslararası ilişkilerine dair kavramların ve teorinin gelişmesine ve zenginleşmesine katkı yapması oldu. Yapılan faaliyetleri ve karşılaşılan durumları analiz ederek bunlar üzerinde düşünen ve araştırma yapan ekip, yaptığı yayınlar ile ciddi bir kaynak oluşturdu, Türkiye'de bu alandaki boşluğu doldurdu ve hatta Türkçe'ye bazı kavramları kazandırdı.

Her kurumun yaşadığı inişli çıkışlı dönemler gibi, MBB'nin de kâh uluslararası alanda çok aktifleştiği, kâh daha çok Marmara bölgesine yoğunlaşıp adeta içine kapandığı devirleri olmuştur. 2007 yılı kurumun köklü tarihinde bu değişim noktalarından biri olmuştur. Daha önce Birliğin hizmetine yıllarını vermiş yöneticilerden yarış bayrağını devralan yeni Genel Sekreter Doç.Dr. Recep Bozlağan, ciddi iç ve dış dönüşümünü sağla-

Yaptığı çalışmalarda “dil-fiil birliğini” sağlamaya gayret eden Birlik, ilk önce, belediyelerde genelde uygulananın aksine, birimin ve onun ilgili olduğu Meclis ihtisas komisyonunun adı için “AB ve Dış İlişkiler” yerine “AB ve Uluslararası İlişkiler” kalıbını bilinçli olarak tercih etti. Uluslararası ilişkiler, daha iddialı ve daha geniş bir çağrışım ile kurumun iddialı duruşunu daha iyi simgeleyecekti. Sonrasında, elde ettiği tecrübe ve değişen, ya da daha doğrusu genişleyen ufku ile, bunun da yerine 2011 yılından sonra “Uluslararası İşbirliği Merkezi” adını tercih etti, “AB”ye yapılan atfı da adından çıkarmış oldu. Buradaki ince dönüşüm şunu yansıttı: bir yandan Birlik artık ilişki kurma döneminden, ilişkileri somut işbirliğine dönüştürme dönemine girmişti. Kurumun bu alanda artan özgüveni ile orantılı bir şekilde, artık hedefi “dünyaya kendisini tanıtmak ve ilişki kurmak” değil, yoğun ilişkilerden etkin işbirliğine geçmektir. Ayrıca, genelde Türkiye’de belediyelerin yoğunlaştığı “Avrupa Birliği, AB’ye uyum ve AB fonları” gündeminden, biraz gelişen ufku neticesinde, biraz da Dışişleri düzeyinde benimsenen “360 derece dış politika” söyleminden ilhamla, dünyanın dört tarafına bakan, adeta tüm yerküreyi hedef bölge haline getiren, dolayısıyla içinde AB’nin de ancak bir cüz, bir alt-başlık olduğu genişletilmiş/küresel bir gündeme geçiş söz konusu olmuştu.

İkinci mühim yenilik, faaliyet alanını doğru bir şekilde tarif etmeye, kavram çerçevesini oluşturmaya ve ilgililer ile paylaşmaya yönelik çabalar oldu. Bu bağlamda MBB’nin “Birlik” dergisi bu amaca yönelik adeta bir portal görevini üstlendi, bünyesinde düzenli bir “Uluslararası Perspektif” köşesi açıldı. Bu köşede 2008 yılında yayımlanan bir makale ile “yerel dış politika” terimi ortaya atıldı, bu olgunun sebeplerini ve özelliklerini açıklamaya çalışıldı. Aynı sayıda dönemin Başbakanlık Dış Politika Başdanışmanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu ile yapılan “Yerelin Uluslararasılaşması” başlıklı bir söyleşi yer aldı ve konuya hem akademik hem de hükümet zaviyesinden değinildi. Böylece, gerek “belediyelerde yurt dışı ilişkiler” gibi soğuk kalıplar yerine, gerekse artık giderek moda haline gelen, ancak kavram açısından bazı eksiklikleri bulunan “kent diplomasisi” terimi yerine, “yerel dış politika” gibi iddialı, heyecanlı ve ufuk dolu bir yaklaşım benimsendi. Ayrıca daha sonra bu terimin altı, gerek sahada yürütülen yoğun çalışmalar, gerekse yapılan akademik araştırmalar ile dolu dolu dolduruldu. Ayrıca, bu alanı tarif etmek için Fransa’da kullanılan, oradan da Avrupa Birliği’nin ilgili jargonuna geçen “decentralised cooperation” terimi de ilk defa “yerinden işbirliği” olarak Türkçe’ye kazandırılmış oldu.

Avrupa Birliği’ne ve uluslararası kurumlara yönelik lobicilik faaliyetlerini de, temel dinamikleri ile izah etmeye ve barındırdıkları fırsatları açıklamaya çalışıldı. Bu kurumların yerel yönetimleri ilgilendiren politikalarının takip edilmesi; “etkileyeni etkileme yaklaşımı” ile, kabul edildiklerinde ülkemizdeki yerel yönetimlerin durumunu etkileyecek olan düzenlemelerin oluşması sürecinde aktif rol üstlenilmesi hedeflendi.

STRATEJİK YAKLAŞIM VE İLETİŞİM

MBB’nin Türkiye’deki yerel yönetimler ve ilgili birimleri içerisinde yaptığı bir başka önemli öncülük, uluslararası ilişkiler alanına analiz temelinde ve programlı bir şekilde yaklaşarak, bu durumu stratejik plan gibi temel siyaset belgesine düzenli, detaylı ve vizyoner bir şekilde yansıtmak oldu. Birliğin 2011-2015 yılı Stratejik Planı, bu anlamda örnek teşkil edecek bir derinliğe ve şematiğe sahiptir. İlk, konunun teorik arka planı açıklandı, sonrasında Birliğin dış politikasının hedefindeki coğrafi bölgeler, öncelik durumuna göre, diyametrik olarak genişleyen daireler şeklinde sıralandı. “Birinci Derecede Öncelikli Bölgeler” ilk daireyi oluşturarak Balkanlar, Merkezî Ortadoğu (Ürdün, Lübnan, Filistin, Suriye, Irak) ve Kafkaslar bölgelerini, yani Türkiye’yi doğrudan çevreleyen bir alanı kapsadı. “İkinci Derecede Öncelikli Bölgeler” olarak Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Afrika belirlendi. Son olarak, küresel ölçekte “Üçüncü Derece Öncelikli Bölgeler” sıralandı, yani Sahra-altı Afrika, Uzakdoğu-Güney-Doğu Asya-Okyanusya bölgesi ve Amerika Kıtası.

Dünyayı hedef alırken, geniş kitlelere etkin bir şekilde hitap etmek de önemlidir. İlişkilerde iletişimin ehemmiyetini idrak eden Birlik, Türkiye’de 2009 yılından bu yana İngilizce yerel yönetim konulu uluslararası e-bülten çıkaran ilk ve tek kurumdur. Dünyada 20 binden fazla aboneye e-posta ile giden bülten, gerek MBB’nin gerekse Türk belediyeciliğin geniş çevrelerce yakından tanınmasına vesile olmuştur. Bunun dışında yine 2008 yılında ilk Türkçe yerel yönetim e-bültenini çıkardı ve dünyadaki belediyecilik alanındaki gelişmeleri Türk yerel yöneticilerine düzenli olarak ulaştırdı, ulaştırmaya da devam ediyor. Diğer yandan belediyecilik ile ilgili birçok uluslararası yayını Türkçeye çevirip baskısını gerçekleştirdi ve ücretsiz olarak belediyeler ulaştırdı.

AKTİF, PROAKTİF, HİPERAKTİF

MBB’nin bir diğer özelliği, birçok iddialı aktörün ve oturmuş yapının var olduğu, tabiri caizse “başköşeleri tutulmuş” bir sahaya inip kendisini kanıtlaması, ses getirmesi, bazen de girdiği platformlarda güç dengelemini değiştirmesi olmuştu. Akdeniz havzası, Balkanlar, Brüksel, Arap dünyası gibi birçok yerde faal olan yerel yönetim platformlarına girdi, aslında ülkesinde ancak bir bölge birliği

olmasına rağmen, dışarıda birçok uluslararası platformda Türkiye’yi ilk temsil eden, üyeliğe ve söz sahipliğine kabul edilen aktör oldu. Balkanlar’da etkin olan Güney-Doğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı NALAS’a 2008 yılında üye olup özellikle 2009-2013 döneminde yönetiminde söz sahibi oldu. Arap Şehirleri Teşkilatı ATO’ya gözlemci üye statüsü ile 2010 yılında resmen giren ilk Türk yerel yönetim kuruluşu olan MBB, aynı yıl İslam Başşehirleri ve Şehirleri Teşkilatı OICC’ye iştirakçi üye olarak giren Türkiye’den ilk birlik oldu. Türkiye-Arap ilişkilerinde adeta köprü vazifesini gören Birlik, Arap dünyasında uluslararası bir birlik olarak algılandı ve etkin bir aktör kabul edildi. Diğer yandan, 2010 yılında yine Türk Dünyası Belediyeler Birliği TDBB’ye resmen üye olan ilk Türk yerel yönetim birliği olan MBB, bu kurum tarafından 2008 ve 2010 yıllarında yapılan 1. ve 2. Avrasya Yerel Yönetimler Kongresinin organizasyonuna fevkalade destek verdi.

Öte yandan, Avrupa “cephesinde” de ciddi gelişmeler yaşandı. 2008-2011 yıllarında Brüksel merkezli Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi (CoR) Türkiye Çalışma Grubu’nun, dönemin başkanının ifadesi ile, “en önemli partneri” oldu.

MBB, CoR nezdinde saygın ve muhatap alınan kurum oldu ve Birlik temsilcisine ayrıca “daimi gözlemci” sıfatı kazandırıldı. Hatta “perde arkası” bir lobicilik ile Birlik, Bölgeler Komitesi’nin “Türkiye İlerleme Raporları Hakkında Görüşü” gibi resmi belgelerin, tabiri caizse, mutfağına kadar girip metinlere etki etme şansını yakaladı. Strazburg merkezli Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi ile sıcak ilişkiler kuran MBB, 2011 baharında Kongrenin tarihinde faaliyetleri hakkında genel kurul fuayesinde fotoğraf sergisini açan ilk yerel yönetim birliği oldu. Akdeniz için Birlik teşkilatının müesseseseleşme aşamalarında da Paris’teki toplantılara davet edilen tek yerel yönetim kurumu olan MBB, ayrıca Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Yönetimler Asamblesi ARLEM’in de kuruluşunda aktif oldu ve Türkiye’den İstanbul ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri gibi aktörlerin bu platforma üye olmasını sağladı. Dahası, ARLEM’in İstanbul merkezli kurulması için gerekli argümanları geliştirip bunları, gerek Brüksel’de yayımlanan The Regional Review gibi etkin sektörel derginin sayfalarında, gerekse Av-

rupa Konseyi Kongresi’nin genel kurulunda duyurulmasını sağladı. Son olarak, uluslararası basında yayımlanan analiz yazıları ile dikkat çeken MBB ekibi, 2010 baharında, BM Genel Sekreter Yardımcısı, Almanya’nın Konsey nezdindeki Daimi Temsilcisi gibi çok üst düzey bir temsil ile kurulan Avrupa Konseyi Kuzey Güney Tefekkür Grubunun üyeliğine davet edildi.

Asya derinliklerinde ise başka ilkler yaşandı. MBB’nin bu imtiyazlı konumu dünya çapında etkin olan ülke ve teşkilatlarının da takdirini kazandı. 2011 sonbaharında MBB, ülkesinin yerel yönetim birliği görevini gören Çin Uluslararası Dostluk Şehirleri Birliği CIFCA ile işbirliği protokolü imzalayan ilk ve tek Türk yerel yönetim birliği oldu. Ayrıca MBB’nin Arap dünyasındaki etkinliğine binaen CIFCA yönetimi, Arap dünyası ile daha aktif işbirliğinin kurulması için destek talebinde bulundu. 2012 yılı Mayıs ayında MBB’ye ziyareti esnasında CIFCA Başkanı Li Xiaolin, MBB’nin Çin-Arap yerel ilişkilerinde “kilit rol” icra etmesi temennisinde bulundu.

Gerçekleştirilen öncü ve yenilikçi faaliyetlerin sadece bir kısmını bu yazıda yansıtmak mümkündür. MBB’nin üç-dört kişilik Uluslararası İşbirliği Merkezinin sergilediği aktif performansın dış dünyaya yansımaları özetleyecek vezir bir sözü aslında, Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı UCLG’nin Akdeniz Komisyonunun sekreterine aittir. Kendisi, Birliğin faaliyetlerini takip ederken “25 kişilik bir ekibiniz mi var?” diye sorma ihtiyacını hissetmişti.

İSTİKBAL VADEDEN GELECEĞE DAİR

Kurumlarda ve hizmetlerde devamlılık esastır. Devamlılığın da mükemmeliyete doğru yükseleni makbuldür, yoksa monotonlaşmanın ve rutinleşmenin ne kurumlara ne de hizmetin hedef kitlesine hayrı yoktur. Marmara Belediyeler Birliği’nde, 2012 yılında teşkilat düzeyinde önemli nöbet devri yaşandı, muhtemelen 2014 mahalli seçimlerinden sonra da tabiatıyla siyasi yönetimde de birtakım değişimler olacaktır. Prof.Dr. Recep Bozlağan, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine kurucu dekan sıfatı ile, bir başka destan yazmak üzere geçerken, bayrağını Büyükşehir Müfettişi Züver Çetinkaya devraldı ve daha ilk döneminde, Akıllı Belediyecilik Zirvesi gibi ses getiren faaliyetlere imza attı. Murat Daoudov da hem başka uluslararası göreve hem de akademik alana intikal ederken, Mustafa Özkul da Birliğin yeni Uluslararası İşbirliği Merkezi Direktörü olarak bu görevi İskender Güneş ile beraber devam etti. Ya Birliği yoğun uluslararası trafiğinin yükünü, aslı mesailerinden vakit ayırarak sırtlayan belediye başkanları? Hepsini burada zikredilemese de, isimleri Türk yerel dış politikası tarihinin sayfalarına teker teker yazılmıştır.

Ancak yakalanan ivmenin devam etmesi, yenilenerek, yeni hizmetler ve yöntemler geliştirilerek ilerlemesi lazım. Bunun, 38 yıllık kurumu, başarı dolu geçmişine yakışır bir şekilde, kuruluşundan bu yana emeği geçmiş olup da hayatta olan tüm yetkililerinin ve çalışanlarının da iftihar edeceği bir şekilde, asla inkıta uğramadan devam edeceğine inanıyoruz. Bu bağlamda, 2015 yılında kutlanacak Birliğin 40 yılı bir başka önemli kilometre taşı olacaktır.